

Description of the Sound System of Abdanan (Kurdish Variety Spoken in Ilam Province): A Standard Generative Phonology Model

Khadijeh Taheri, M.A., Yadollah Parmoon, Ph.D.

Department of English, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran

Corresponding email address

Tmt.1360@gmail.com

Article reference:

Taheri, K., & Parmoon, Y. (2016). Description of the sound system of Abdanan (Kurdish variety spoken in Ilam province): A standard generative phonology model. *Language Education Studies*, 2 (1), 10-28.

Abstract: The present study aimed at investigating the phonology of Kurdish dialect of the city of Abdanan (abdânân), located in western Iran, from the Standard Generative Phonology Model perspective which was first proposed by Chomsky and Halle in their 1968 classic work titled "The Sound Pattern of English". Investigating a number of phonological systematic ties in relation to the phonology of the dialect under investigation, the study aimed at the same time to present arguments in relation to the relative superiorities or shortcomings of the chosen theoretical-methodological framework. The following were among the major contributions of the present study: 1) an accepted review of the related literature, 2) comprehensive investigation of the phonetics of the variety, 3) pre-theoretical introduction to syllable the structure of the variety, 4) systematic investigation of phonology of dialect including discovery of alternative arguments in support of the UR's chosen test of adequacy for the mentioned rules by presenting and determining phonological derivations, discovery of various potential interactions as based upon the related arguments, and organization of the formulated rules within a justified framework, 5) number of proposals for future studies of the phonology of the dialect, and finally, a reliably large corpus of transcribed dialectal utterances suitable among its other uses for future phonological investigation of the dialect. To this end, sampling was done through using a questionnaire and interview. A number of 20 speakers, of different age and gender formed the sample of the study. The data gathering method used in this study involved library and field research. The purpose of this study was collecting the phonetic system of Kurdish, Abdanani variety. The results indicated that Kurdish phonetic system, Abdanani variety, could easily be described with respect to the Standard Generative Phonology Model (SPE Model).

Key words: phonemic; Abdanan phonetic system; standard generative phonology model; rule-based approach

توصیف نظام آوایی گویش آبدانانی (از کردی توابع استان ایلام) از دیدگاه نظریه واج شناسی زایشی استاندارد

چکیده فارسی: تحقیق حاضر شامل بررسی آواشناسی گویش کردی شهر آبدانان است. از دیدگاه مدل انگاره زایشی استاندارد (SPE Model) که اولین بار توسط نوآم چامسکی و موریس هیل در آثار کلاسیک 1968 با عنوان الگوی صوتی انگلیسی ارائه شده بود. با بررسی تعدادی از سیستمهای آوایی مرتبط با واجشناسی گویش های تحت مطالعه، این تحقیق سعی بر آن دارد تا بطور همزمان استدلال هایی را در رابطه با برتری نسبی یا کاستی های چهارچوب روش شناسی - نظری ارائه دهد. مطالب ذیل بخشهای عمده این تحقیق می باشند: (1) بخش قابل قبول مرور متون و منابع مرتبط، (2) بررسی جامع واجشناسی گونه ها، (3) معرفی پیش نظریه ای هجاها در ساختار گونه ها، (4) بررسی منظم و سیستماتیک واجشناسی گویش از جمله یافتن استدلال های جایگزین در حمایت از نمایندگی اساسی آزمون انتخابی

شایستگی برای قوانین بیان شده با ارائه و تعیین مشتقات واجشناسی، یافتن و کشف فعل و انفعالات گوناگون بالقوه بر اساس استدلال های مرتبط، و سازماندهی قوانین فرموله شده در یک چهارچوب توجیه شده، (5) تعدادی پیشنهاد برای مطالعات آتی واجشناسی این گویش، و سرانجام، مجموعه وسیع و معتبری از سخنان لهجه دار رونویسی شده که برای استفاده آتی در تحقیق آواشناسی این گویش مناسب هستند. بدین منظور، روش نمونه گیری به صورت مصاحبه با استفاده از پرسش نامه و ضبط صدا بود. تعداد جمعیت نمونه 20 گویشور آبدانانی، از گروه های سنی مختلف و هر دو جنس بودند. روش تحقیق به صورت کتابخانه ای و میدانی بود. هدف از این تحقیق گردآوری نظام آوایی کردی، گونه‌ی آبدانان بود. نتیجه‌ی پژوهش نشان داد که نظام آوایی کردی گونه‌ی آبدانانی به راحتی در چارچوب نظریه‌ی واج شناسی زایشی استاندارد قابل توصیف است.

کلید واژه ها: واج شناسی؛ نظام آوایی آبدانان؛ انگاره زایشی استاندارد؛ آبدانان

مقدمه:

امروزه مطالعات زبان شناختی در گوشه گوشه جهان جایگاه برجسته‌ای را به خود اختصاص داده‌اند و در این میان بررسی‌های واج شناسی از دیدگاه‌های مختلف نظری مطرح گردیده‌اند. یکی از مطرح‌ترین و جامع‌ترین این نظریه‌ها نظریه واج شناسی زایشی استاندارد¹ انگاره چامسکی وهله² می‌باشد که مبنای نظری پژوهش حاضر را نیز تشکیل می‌دهد. این نظریه تا به امروز جایگاه محوری خود را کماکان حفظ نموده و کلیات و اصول آن الهام بخش سایر نظریات پسازایشی قرار گرفته‌اند. استان ایلام یکی از استان‌های کشور ایران است که در باختر این کشور و در ناحیه‌ای کوهستانی و نیمه گرم قرار گرفته‌است. مرکز این استان شهر ایلام است. استان ایلام از غرب با کشور عراق، از جنوب با استان خوزستان، از شرق با استان لرستان و از شمال با استان کرمانشاه همسایه‌است. نام منطقه استان ایلام در زمان باستان، اریوجان بوده‌است. در جای خود شهر ایلام کنونی در قدیم شهری به نام ردین بوده و بعدها یعنی در زمان فرمانروایی حاکمان محلی آن یعنی والیان، حسین‌آباد نام داشته که در سال 1308 خورشیدی در زمان رضاشاه پهلوی ایلام نام گرفته است (کنستویچ و کیسه برث (1979)). زبان رایج ساکنین استان ایلام (70% آنان) کردیفیلیاست که طوایف و ایلات مختلف در تمامی شهرستانهای استان با اندک تفاوتی در ادای الفاظ و کلمات بدان تکلم می‌کنند.

دومین جمعیت گویشی ایلام را لک‌ها تشکیل می‌دهند که خود طایفه‌ای از اقوام کرد هستند و اغلب در نواحی شرقی (شهرستانهای دره شهر و آبدانان) و شمالی (شیروان و چرداول) و به صورت پراکنده ساکنند. لرها نیز به عنوان اقلیت دوم گویش در شهرستانهای جنوبی و شرقی استان و به صورت پراکنده ساکنند و در آخر نیز اعراب در جنوبی ترین نقاط استان و همجوار با استان خوزستان دارای کمترین جمعیت گویشوری در استان هستند. این گویش متاسفانه به‌رغم برخورداری از ویژگی‌ها و صفاتی متمایز و شاخص، کمتر مورد توجه زبان‌شناسان و به‌خصوص واج‌شناسان قرار گرفته‌است. گویش کردی ایلام یکی از گویش های زبان کردی است و به عنوان گونه‌ای از گویش کردی جنوبی در کنار گونه‌های کلهری، سنجابی و لکی قرار دارد. این گویش را «فیلی» نیز می‌نامند و گویشوران آن عمدتاً در استان ایلام و نیز مناطق کردنشین جنوب شرقی عراق ساکن هستند. آبدانان یکی از شهرستانهای استان ایلام، در غرب ایران قرار دارد. این شهرستان در جنوب شرقی استان قرار گرفته و با شهرستانهای دهلران و دره‌شهر و نیز اندیمشک استان خوزستان و پلدختر استان لرستان همسایه است. دستگاه واجی گویش کردی ایلام متشکل از 35 واج همخوان و 8 واج واکه است. نگارنده تلاش می‌نماید تا به توصیف و ضبط جنبه‌هایی از نظام آوایی این گویش کهن بپردازد. در پیوست نیز برای معرفی بیشتر گویش کردی و نظام آوایی این گویش جدول آوایی این گویش و نقشه استان آورده شده است.

- فرضیه‌های تحقیق:

1. در گویش کردی آبدانانی 8 واکه و 23 همخوان وجود دارد.
2. فرایندهایی همچون، خیشومی‌شدگی، دمش، همگونی، حذف و درج در گویش کردی آبدانانی دیده می‌شود.
3. ویژگیهای گویش آبدانانی در چارچوب واج شناسی SPE قابل بررسی است.
4. از وجوه تشابه می‌توان به حفظ **dark L** و **clear L** که هر دو ماهیت واجی دارند، و حفظ همخوان های لبی اشاره کرد.

الف - مبانی نظری

واج شناسی:

واج شناسی بخشی از دستور است که شامل مقولات و اصول الگوبندی اصوات زبان می‌شود. واج شناسان می‌کوشند که با توصیف روشن و صریح الگوهای صوتی هر زبان، درباره آن دانش زبانی که مردم را قادر به استفاده از این الگوها می‌کند، شناختی کسب کنند. حتی وسیع تر از این، در پژوهش های واج شناختی تلاش می‌شود تا اصول کلی الگوبندی اصوات زبان بشر کشف شود. (درزی، 1384، ص 90). در حقیقت مهمترین قسمت مراحل تشخیص واج، شامل پیدا کردن آواهای مختلفی است

¹Standard Generative Phonology

²Chomsky and Halle Model. SPE Model

که به یک واج تعلق دارند.

مطالعه الگوهای آوایی در زبان و یا به طور کلی به زبان بشری مربوط می‌شود. علم واج شناسی به گوینده اجازه می‌دهد: صداهایی را تولید کند که بیانات با معنایی را می‌سازند، یک لهجه ناآشنا را تشخیص دهد، کلمه‌ها را بسازد، بخشهای آوایی مناسب را به حالت جمع و زمان گذشته اضافه کند، صداهای دمیده و انسدادی بی‌واک نامیده را در متن مناسب تولید کند، دانستن اینکه کدام صدا در این زبان هست یا نه؟ و دانستن اینکه رشته‌های آوای مختلف ممکن است تک‌واژ همانندی را نشان دهند. علم واج شناسی یک گوینده شامل اطلاعاتی است درباره: چه صداهایی می‌توانند در ابتدای یک کلمه بیایند، چه صداهایی می‌توانند در پایان یک کلمه بیایند، چه صداهایی می‌توانند در کنار هم در یک هجا بیایند.

واج:

در طول تاریخ واج شناسی دیدگاه‌های مختلفی درباره مفهوم واج به عنوان یک پدیده زبانی وجود داشته است. دانیل جونز واج را خانواده‌ای از صداها می‌داند که دارای یک صدای اصلی به اضافه دیگر صداهای وابسته است که این صداها به جای واج اصلی در زنجیره‌های آوایی خاص قرار می‌گیرند (کرد زعفرانلو کامبوزیا، 1385، ص 16). بررسی‌ها نشان می‌دهد که مطالعه شناسایی واجی پایه و اساس تحقیق در استنباط گفتاری بوده است. از دیدگاه تاریخی نمونه‌هایی از شناسایی واجی بر اساس واجهای مناسب و تغییر ارتباط آنها گردآوری شده است (ونسن، 1999).

واجگونه:

هر همخوان و واکه‌ای دارای مجموعه‌ای از آواهاست. اگر این آواها به جای یکدیگر قرار بگیرند معنی کلمه را دگرگون نمی‌کنند بلکه فقط تلفظ آن را غیر عادی می‌کنند این گونه آواها را واجگونه گویند (ثمره، 1364، ص 29-28).

در داخل زبان فارسی هم هر یک از همخوانها و واکه‌ها خود شامل گروهی از آواها هستند که در عین داشتن شباهتهای اساسی تولیدی دارای تفاوت‌های جزئی تولیدی نیز با یکدیگر هستند. به عنوان مثال همخوان [k] را در نظر بگیرید. این نشانه /k/ در واقع نماینده و نمایشگر تعدادی آواست. مثلاً:

1- [c] (پیشین، گسترده) در واژه [cam]

2- [k] (پسین، گرد) در واژه [kur]

اگر چه هر یک از انواع k از نظر تولیدی با دیگری تفاوت دارد و از دیدگاه آواشناسی هر کدام یک آوای جداگانه محسوب می‌شود ولی این آواها قدرت جانشینی ندارند. یعنی نمی‌توان یکی را با دیگری تعویض کرد. زیرا هویت آوایی آنها بستگی به موضعی دارد که در آن واقع می‌شوند (ثمره، 1364، ص 29-28).

واج شناسی زایشی استانده:

همزمان با گسترش دستور زبان زایشی، در اواخر قرن بیستم، واجشناسی زایشی استانده مورد توجه قرار گرفت و اولین بار در اثر مشترک چامسکی و هله تحت عنوان "انگاره آوایی انگلیسی" (The sound pattern of English) یا به طور خلاصه SPE به سایرین معرفی شد. این کتاب نمونه بارز به کارگیری نظریه واجشناسی زایشی در بررسی نظام آوایی زبان انگلیسی است. نظریه واج شناسی زایشی استانده به نوعی واجشناسی زایشی استانده به واجشناسی خطی شهرت دارد و تمامی مباحث نظری و روش شناختی بنیادین حوزه نظام آوایی را در خود جای داده است. این نظریه، در میان سایر نظریه‌های پس‌زایشی، علیرغم اصطلاحات ایجاد شده در آن، همواره جایگاه بنیادین خود را حفظ نموده است (پرمون، 1380، ص 37). کار می‌گوید هدف واج شناسی زایشی توصیف ماهیت اطلاعات واج شناسی است و به این طریق بیان اینکه چه چیزی داشتن یک لهجه بومی را تعیین می‌کند (کار، 1993، ص 98).

جایگاه واج شناسی در دستور زایشی:

مطالعات دستور زبان زایشی عمدتاً به انگاره‌های توصیفی و نظری توجه داشته است. بنابراین چنین مطالعاتی در برخی موارد، آثاری نیز در مورد پدیده تحول زبان به وجود آورده است. دستور زبان زایشی در واقع «شیوه تازه‌ای» برای مشاهده و توصیف زبانهاست. در دستور زایشی، دستور زبان از چهار مقوله اصلی تشکیل شده است:

۱- واج شناسی 2- واژگان 3- نحو 4- معنی شناسی

مقوله «واج شناختی» دستور زبان زایشی مجموعه‌ای از قواعد است که بر صورت‌های زیر ساختی تکواژها اعمال می‌شود و یک صورت آوایی معین را تولید می‌کند، برخی از این قواعد، صورت آوایی ممکن را برای تکواژهای یک زبان مشخص تعیین می‌کنند. برای مثال، زبان فارسی یک قاعده ساخت تک‌واژ دارد که مطابق با آن یک واژه نمی‌تواند با یک خوشه همخوانی آغاز شود، در حالیکه در زبان انگلیسی یک تک‌واژ می‌تواند با خوشه همخوانی آغاز شود اما محدودیت‌هایی نیز دارد. در دستور زایشی، حوزه واج شناسی، حوزه‌ای تعبیری تلقی می‌شود. به عبارت دیگر، حوزه نحو مجموعه‌ای از ساخت‌های نحوی را تولید می‌کند که آوای خود را از مؤلفه آوایی و معنایش را از مؤلفه معنایی دریافت می‌کند. واج شناسی زایشی اولیه درون داد حاصل از حوزه نحوی را «بازنمایی زیرساختی³» می‌نامد که دارای اطلاعات غیر قابل پیش بینی تلفظی است و لزوماً باید به ذهن سپرده شود. این درون داد نحوی، در ابتدا از صافی شبکه‌ای قاعده‌های واجی خاص زبان عبور نموده و تغییرات قابل

³Underlying representation

پیش بینی و نظام‌مند را می‌پذیرد. این حوزه همان حوزه نظام آوایی است و برون داد آن «بازنمایی آوایی»⁴ نامیده می‌شود که هنوز از حالت انتزاعی خارج نشده است و صورت پیش از تولید و تلفظ به شمار می‌رود. به عبارت دیگر، همان چیزی است که سخن‌گویان زبان قصد تکلم آن را دارند (کرد زعفرانلو کامبوزیا، 1385، ص 20-18).

فرآیندها و قواعد واجی:

در زنجیره گفتار واج‌ها بر اثر همنشینی در ترکیب‌های واجی دستخوش تغییر می‌گردند که این تغییرات حاصل از فرآیندهای واجی است. فرآیندهای واجی نمایان‌گر رابطه و ویژگیهای سطح آوایی زبان با سطح واجی است؛ یعنی نشان می‌دهد، صورت انتزاعی و زیر بنایی زنجیره واجی واژه‌ها و تکواژها چگونه تحقیق آوایی می‌یابد (مشکوه‌الدینی، 1364، ص 130).

هر فرآیندی تحت قاعده‌ای خاص (قواعد واجی)، که رابطه طبیعی موجود بین تظاهرهای آوایی، واجی یک تکواژ را حفظ می‌کند، تبیین می‌گردد. قاعده واجی از فرمول کلی $X \rightarrow Y / A - B$ تبعیت می‌کنند. در این فرمول، X نشانه نمایش ساختی، Y نشانه تغییر آن و A و B نماینده محیط فراهم‌کننده شرایط این تغییر هستند که ممکن است یکی از این دو پارامتر A و B در قاعده مورد استفاده قرار بگیرند. خط — (خط تأکید نمایانگر واحد صوتی تغییر کننده است. خط مایل (/) نشان می‌دهد که گزاره تغییر را از گزاره محیط لازم جدا می‌کند. این قاعده باید این چنین خوانده شود: X به Y تبدیل می‌شود در محیط بین A و B. سمت چپ این قاعده که به (تغییر ساختی) یا (کانون) معروف است نشان دهنده تغییر چارچوب مشخصه‌ای X به Y است و سمت راست آن که توصیف ساختی یا محیط خوانده می‌شود بافتی را نشان می‌دهد که چارچوب مشخصه‌ای X در آن دچار تغییر در ساخت مشخصه‌ای خود می‌شود (لس، 1984، ص 23).
به طور کلی نقش قاعده‌های واجی آن است که اطلاعات آوایی لازم را برای تلفظ صورتهای زبانی از بازنمایی واجی یا ساختاری زیرین تبیین نمایند. به عبارت دیگر قواعد واجی نشان می‌دهد که شکل واجی کلمات با شکل آوایی آن‌ها یکسان نیست و واجها، اصوات آوایی واقعی نیستند بلکه ساخته‌های ذهنی و انتزاعی هستند که به شکل اصوات با اعمال قواعد واجی حاصل می‌آیند. این قاعده‌ها برای فرآیندهای همگونی، ناهمگونی درج و حذف مورد استفاده قرار می‌گیرند (مشکوه‌الدینی، 1364، ص 161).

ب- توصیف آوایی همخوانهای زبان کردی (گونه آبدانانی)

همخوانهای انفجاری:

این همخوان‌ها را می‌توان بر اساس جایگاه فراگویی آنها، در گروههای زیر جای داد:

الف- انفجاری‌های دولبی

این گروه شامل آواهای زیر است:

1- همخوان‌های انفجاری دهانی دولبی بی‌واک سخت دمیده: [pH]

مجموعه‌ی مختصه‌های زایشی این آوا:

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، - پیش زبانی، - واک، + سخت، + دمیده]

مانند: j e pHA+z : یک پا، gQpH «dAR+»: درخت بزرگ

2- همخوان انفجاری دهانی بی‌واک سخت دمیده گرد: [pHW]

مجموعه‌ی مختصه‌های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، + پیش بسته، - پیش زبانی، - واک، + سخت، + دمیده، + گرد]

مانند: pHWul QkH : پولک

3- همخوان انفجاری دهانی دو لبی واکدار نرم: [b]

مجموعه‌ی مختصه‌های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، - پیش زبانی، + واک، - سخت]

مانند: bARWU : باران - n8 « +t S+ » b «: پرویم

4- همخوان انفجاری دهانی دولبی بی‌واک نرم: [b8]

مجموعه‌ی مختصه‌های زایشی این آوا:

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، - پیش زبانی، - واک، - سخت]

مانند: dWul Ab8 : گنجه ظروف

5- همخوان انفجاری دهانی دو لبی واکدار نرم گرد: [bW]

مجموعه‌ی مختصه‌های زایشی این آوا:

⁴Phonetic representation

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، - پیش زبانی، + واگذار، - سخت، + گرد]
مانند: CHWY « + (bWU)n+ : قله کوه-bWU: بام

ب - انفجاری های دندانی - لثوی:

این گروه شامل آواهای زیر است:

6- همخوان انفجاری دهانی دندانی - لثوی بی واک سخت دمیده: [tH]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، + پیش زبانی، - واک، + سخت، + دمیده]
مانند: tHQXtH: تخت - tQXtH+v: وقتی

7- همخوان انفجاری دهانی دندانی - لثوی بی واک سخت دمیده ی گرد: [tHW]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، + پیش زبانی، - واک، + سخت، + دمیده، + گرد]
مانند: Qf tWHo: آفتاب - tWHY: تو

8- همخوان انفجاری دهانی دندانی - لثوی واک دار نرم: [d]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا:

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، + پیش زبانی، + واک، - سخت]
مانند: dQz i RWU: نامزد - dQsW+U: دستشان

9- همخوان انفجاری دهانی دندانی - لثوی بی واک نرم: [d8]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا:

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، + پیش زبانی، - واک، - سخت]
مانند: sWof r e/Q0d8: سفره عقد - d8 « mQs dZ: مسجد

10- همخوان انفجاری دهانی دندانی - لثوی واگذار نرم گرد: [dW]

مجموعه ی مختصه های واجی: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، + واک، - سخت، + گرد]
مانند: dWO+SWO: دیشب - Ri « 8dw: دکتر

11- همخوان انفجاری دهانی دندانی - لثوی واگذار نرم نارهیده: [d]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا:

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، + پیش زبانی، + واک، - سخت، - رهش]
مانند: « 4 dAj kHWu d8: کود دادن

12- همخوان انفجاری دهانی دندانی - لثوی واک دار نرم: [d<]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیش بسته، + پیش زبانی، + واک، - سخت]
مانند: « 4 ni+j Qd<8 l i « mQl WU)ni b « m: من شنا کردن نمی دانم.

پ - انفجاری های نرم کامی

این گروه شامل آواهای زیر است:

13- همخوان انفجاری دهانی نرم کامی بی واک سخت دمیده: [kH]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، + افراشته، - واک، + سخت، + دمیده]
مانند: QRWu s QkH+e: عروسکش - XWweJ SkH: خواهر

14- همخوان انفجاری دهانی نرم کامی بی واک سخت دمیده گرد: [kHW]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، + افراشته، - واک، + سخت، + دمیده، + گرد]
مانند: kHW « tS « kHW « l 8i « kHW « Ri « kHW « S: کوچک - kHW « l 8i « kHW « Ri « kHW « S: پسر کوتاه قد

15- همخوان انفجاری دهانی کامی بی واک سخت دمیده: [CH]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیشین، + افراشته، - واک، + سخت، + دمیده]
مانند: CHisepH « r 8i « CH+I « dAl i « dAl i « CH: مادرش

16- همخوان انفجاری دهانی کامی بی واک سخت دمیده گرد: [CHW]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیشین، + افراشته، - واک، + سخت، + دمیده، + گرد]

مانند: cHWY : کوه

17-همخوان انفجاری دهانی نرم کامی واک دار نرم: [g]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، + افراشته، + واک، - سخت]

مانند: m+Ql +Q) «n» gQpH : گندم‌ها- «dAR+» : درخت بزرگ

18- همخوان انفجاری دهانی نرم کامی واک دار نرم گرد: [gW]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، + افراشته، + واک، - سخت، + گرد]

مانند: 4A «j+l+i» kWHw «+» gWuùSt : گوشت پخته

19-همخوان انفجاری دهانی نرم کامی بی واک نرم: [g8]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، + افراشته، - واک، + سخت]

مانند: bQl i g8 : برگ - sQg8 : سگ

20- همخوان انفجاری دهانی کامی واکدار نرم: [i]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پیشین، + افراشته، + واک، - سخت]

مانند: IZWow : مرداب - dQzi i RWU : نامزد مرد

ت - انفجاری های ملازی

این گروه شامل آواهای زیر است:

21- همخوان انفجاری دهانی ملازی نرم واکدار: [q]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، + افراشته، + واک، - سخت]

مانند: «v Q+si) uni» q «: سینی - mQqAtS : انبر

22- همخوان انفجاری دهانی ملازی نرم واک دار گرد: [qW]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا:

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، + افراشته، + واک، - سخت، + گرد]

مانند: qWou i : فرش - tSQqWu : کارد

23- همخوان انفجاری دهانی ملازی نرم بی واک: [q8]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، + افراشته، - واک، - سخت]

مانند: qW_SWuùq8 : قاشق

24-همخوان انفجاری دهانی ملازی نرم واکدار: [q]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا:

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، - افراشته، - افتاده، - واک، + سخت، - رهش]

مانند: sAd « q| q « sQ b « +kQ : صادق حرف بزن

25- همخوان انفجاری دهانی ملازی نرم بی واک: [G8]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + پسین، - افراشته، - افتاده، - واک، - سخت، - دمیده]

مانند: ÒQr G8 bWy wi : غرق شده بود

ث - انفجاری های چاکنایی

این گروه شامل آواهای زیر است:

26- همخوان انفجاری دهانی چاکنایی بی واک سخت: [ʔ]

[- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + افتاده، - واک، + سخت]

مانند: « /) « (/) : امشب - m+dWU (m+nWO SQ) : آینه و شمعدون

27- همخوان انفجاری دهانی چاکنایی بی واک سخت گرد: [ʔW]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [- هجایی، - پیوسته، - خیشومی، + افتاده، - واک، + سخت، + گرد]

مانند: « /) « (/) : آنها - gMuùSe /Wot HAq+Q : گوشه اتاق

ج - انفجاری های برگشتی

این گروه که شامل آواهای [ɔ̃] و [ə̃] و واجگونه های دیگر آن ها می باشد، در گونه مورد بررسی دیده نشده است.

چ - همخوان های خیشومی

این همخوانها را می توان، بر اساس جایگاه فراگویی آن ها ، در گروه های زیر جای داد:

الف - خیشومی های دو لبی

این گروه شامل آواهای زیر است:

28- همخوان خیشومی دو لبی واک دار نرم: [m]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ خیشومی، + پیش بسته، - پیش زبانی، - لبی دندانی، + واک، + نرم]

مانند: « sQdr mQdr » مدرسه - ni (WU) ni: شنا

29- همخوان خیشومی دو لبی بی واک نرم: [m̥]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

[+ خیشومی، + پیش بسته، - پیش زبانی، - لبی دندانی، - واک، - سخت]

مانند: « s (l i A) m̥8 » سلام - « XWU) m̥8 ndZ + « R « b » : برنج خام

30- همخوان خیشومی دو لبی واک دار نرم گرد: [m̥W]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ خیشومی، + پیش بسته، - پیش زبانی، - لبی دندانی، + گرد]

مانند: « m̥WU) / As « : آسمان - m̥W Si : ماشین

31- همخوان خیشومی دو لبی بی واک نرم: [m̥]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ خیشومی، + پیش بسته، - پیش زبانی، - لبی دندانی، - گرایش]

مانند: « hQbib mQs + Q » : حبیب چاق است

ب - خیشومی های لثوی

این گروه شامل آواهای زیر است:

32- همخوان خیشومی لثوی واک دار نرم: [n]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

[+ خیشومی، + پیش زبانی، + پیش بسته، + واک، - سخت]

مانند: « nQ) dWY : دیروز « r S rS » tHWw « /Q) nAR + « : انار ترش

33- همخوان خیشومی لثوی بی واک نرم: [n̥]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ خیشومی، + پیش زبانی، + پیش بسته، - واک، - سخت]

مانند: « n8) 4A) j + tHWwl + Q + Ql » bQr f : برفها آب شدند

34- همخوان خیشومی لثوی واک دار نرم گرد: [n̥W]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ خیشومی، + پیش زبانی، + پیش بسته، + واک، - سخت، + گرد]

مانند: « n) 8nWbw + Si Ri » : زشت - « tSWO + w « i nWo + w « /Ql » PHAtHW + U : قدمتان به روی چشم

35- همخوان خیشومی لثوی واک دار نرم نارهیده: [n̥]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ خیشومی، + پیش زبانی، - رهش]

مانند: « 8 pQn | dZ » : پنج

پ - خیشومی های نرم کامی

این گروه شامل آواهای زیر است:

36- همخوان خیشومی نرم کامی واک دار نرم: [ø]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ خیشومی، - پیش بسته، - پیش زبانی، + پسین، + افراشته، + واک]

مانند: « i +) n + « r i Q) ø » : یک زن زیبا

37- همخوان خیشومی نرم کامی بی واک نرم: [ø̥]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ خیشومی، - پیش بسته، - پیش زبانی، + پسین، + افراشته، - واک]

مانند: « 8b « RA) ø » : برادر

ح - همخوان های لرزان

این همخوان ها ، همگی به لحاظ جایگاه فراگویی، در تحت طبقه ی لرزان های لثوی در می آیند:

38- همخوان لرزان دهانی لثوی واکدار نرم: [r]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

[+ همخوانی، + رسا، - خیشومی، + پیش بسته، + پیش زبانی، - کناری، + واک، - سخت]

مانند: « r t H A I 8 i » pH : لباس - X V W Q s i r Q : پدر شوهر

39- همخوان لرزان دهانی لثوی بی واک نرم: [r 8]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

[+ همخوانی، + رسا، - خیشومی، + پیش بسته، + پیش زبانی، - کناری، - واک، - سخت]

مانند: « d Q r 8 d 8 » درد - X e ũ r « b W □ ì » 8 s : صبح بخیر

40- همخوان لرزان دهانی لثوی واک دار نرم نارهیده: [r]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، + رسا، - خیشومی، + پیش بسته، + پیش زبانی، - کناری، - رهش]

مانند: « n l k « r d 8 » +) / Q m i r | r i W u ù S « : امیر روشنش کرد

41- همخوان لرزان دهانی لثوی بی واک نرم: [r i]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوان، + رسا، - خیشومی، + پیش بسته، - کناری، + افراشته، + واک، - رهش]

مانند: « r i i c H W Y + w Q » روی کوه - d i r « 8 r ì l + ú 4 » راه دور

خ - همخوان های زنشی

این همخواه ها، به لحاظ جایگاه فراگویی، تحت گروه های زیر می آیند:

الف - زنشی های لثوی

این گروه شامل آواهای زیر است:

42- همخوان زنشی دهانی لثوی واکدار نرم: [R]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

[+ زنشی، + پیش بسته، + پیش زبانی، + واک، - سخت]

مانند: As ARQ: As ARQ:

43- همخوان زنشی دهانی لثوی واکدار نرم: [R i W]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

مانند: « R i W U) n i » X Q r d Z + Q + v : بله برون

د - همخوان های سایشی

این همخوان ها را می توان ، بر اساس جایگاه فراگویی آنها ، در گروه های زیر جای داد:

الف - سایشی های لبی-دندانی

این گروه شامل آواهای زیر است:

44- همخوان سایشی دهانی لبی-دندانی بی واک سخت: [f]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، + پیش بسته، - پیش زبانی، + لبی دندانی، - واک، + سخت]

مانند: « b Q r 8 f + Q l + Q » برفها

ب- سایشی های لثوی

این گروه شامل آواهای زیر است:

همخوان سایشی دهانی لثوی بی واک سخت: [s]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، + پیش بسته، + پیش زبانی، - واک، + سخت]

مانند: sQ)ndWuq : صندوق

همخوان سایشی دهانی لثوی بی واک سخت گرد: [sW]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا:

[+تیز، + پیش بسته، + پیش زبانی، - واک، + سخت، + گرد]

مانند: dQs W+U: دستشان

45-همخوان سایشی دهانی لثوی واک دار نرم گرد: [zW]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، + پیش بسته، + پیش زبانی، + واک، - سخت، + گرد]

مانند: mQ: / «n+ zWU): زبان ما

46- همخوان سایشی دهانی لثوی بی واک نرم: [z8]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، + پیش بسته، + پیش زبانی، - واک، - سخت]

مانند: mAz8: «n dQs: وضو r 8z8 «Re) m« pH: چراغ خوراک پزی

47-همخوان سایشی دهانی لثوی واک دار نرم نارهیده: [z]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا:

[+ تیز، + پیش بسته، + پیش زبانی، + واک، - رهش]

مانند: mQ)ùnAz| zQr 8f SWuR+: مهناز ظرف می شوید.

پ-سایشی های لثوی کامی

این گروه شامل آواهای زیر است:

48- همخوان سایشی دهانی لثوی-کامی بی واک سخت: [S]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، - پیش بسته، + پیش زبانی، + پیوسته، - واک، + سخت]

مانند: /AS+pHAI ì WU: آبکش Set WHU: شیطان

49- همخوان سایشی دهانی لثوی-کامی بی واک سخت گرد: [SW]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

[+ تیز، - پیش بسته، + پیش زبانی، + پیوسته، - واک، + سخت، + گرد]

مانند: 8ÒQZA SWuì: غذای شور «Sa gW« + «SWUwal ì: شلوار گشاد

50-همخوان سایشی دهانی لثوی-کامی واک دار نرم: [Z]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، - پیش بسته، + پیش زبانی، + پیوسته، + واک، - سخت]

مانند: «n+ «Z «: زن نادان

51-همخوان سایشی دهانی لثوی-کامی بی واک نرم: [Z 8]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، - پیش بسته، + پیش زبانی، + پیوسته، - واک، - سخت]

مانند: «t tSi+j 4Q: /QZ 8 j Ad+: فراموش کرده ای

52-همخوان سایشی دهانی لثوی-کامی واک دار نرم گرد: [ZW]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، - پیش بسته، + پیش زبانی، + پیوسته، + واک، - سخت، + گرد]

مانند: ZWw: مرداب

53- همخوان سایشی دهانی لثوی-کامی واک دار نرم نارهیده: [Z]8

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، - پیش بسته، + پیش زبانی، + پیوسته، + واک، - سخت، - رهش]

مانند: «ne+tHWU)n+i q« sQ/QZ 8| ZIR+»

+kHIS+i «zWU)n+l b« : او نم پس نمی دهد

ت- سایشی های ملازی

این گروه شامل آواهای زیر است:

54-همخوان سایشی دهانی ملازی واک دار نرم: [ò]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+تیز، - پیش بسته، - پیش زبانی، + واک]

مانند: òQZA: غذا «St+Qò8d8| pH: مهریه

55-همخوان سایشی دهانی ملازی بی واک نرم: [ò8]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا:

[+ تیز، - پیش بسته، - پیش زبانی، - واک]

مانند: dAò8: داغ bAò8: باغ

56-همخوان سایشی دهانی ملازی واک دار نرم گرد: [òw]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+تیز، - پیش بسته، - پیش زبانی، + واک، + گرد]

مانند: òWw« s « l 8ì: غسل

57-همخوان سایشی دهانی ملازی بی واک سخت: [X]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+تیز، - پیش بسته، - پیش زبانی، - واک، + سخت]

مانند: hitS+v QXtH: هیچوقت XIj Al i: خیال

58-همخوان سایشی دهانی ملازی بی واک سخت گرد: [XW]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+تیز، - پیش بسته، - پیش زبانی، - واک، + سخت]

مانند: «mAz8 XWwQ)n« : نماز خواندن XWwQr +zA: خواهرزاده

ث- سایشی های چاکنایی

این گروه شامل آواهای زیر است:

59-همخوان سایشی دهانی چاکنایی بی واک سخت: [h]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [-همخوانی، - هجایی، + افتاده، + پیوسته، - واک، + سخت]

مانند: m8 « hQ)n« : جهنم hAf « : لحاف

60-همخوان سایشی دهانی چاکنایی بی واک سخت گرد: [hW]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [-همخوانی، - هجایی، + افتاده، + پیوسته، - واک، + سخت، + گرد]

مانند: hWw« SkH: خشک hWù i Wu: دایی

61-همخوان سایشی دهانی چاکنایی واک دار نرم: [ú]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [-همخوانی، - هجایی، + افتاده، + پیوسته، + واک، - سخت]

مانند: m8 « tS« QúRQ b« / n8 « XWwAZ+: می خواهم از اینجا بروم

62-همخوان سایشی دهانی چاکنایی واک دار نرم گرد: [úw]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [-همخوانی، - هجایی، + افتاده، + پیوسته، + واک، - سخت، + گرد]

مانند: dWw« tH+« XWw« SúW i 8ì: دختر خوشحال

ذ - غلت ها/نیم واکه ها/ناسوده ها

الف - ناسوده های سخت کامی/غلت های افراشته پیشین
این گروه شامل آواهای زیر است:

63- ناسوده دهانی سخت کامی واک دار سخت: [j]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [- همخوانی، - هجایی، + افراشته، - پسین، + واک، + سخت]

مانند: Ad+« tH tSi j: فراموش کرده ای

64- ناسوده دهانی سخت کامی بی واک نرم: [j 8]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، - هجایی، + افراشته، - پسین، - واک، - سخت]

مانند: 8: tHI+j 4A+j می آید

65- ناسوده دهانی سخت کامی واک دار سخت گرد: [j W]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا:

[+ همخوانی، - هجایی، + افراشته، - پسین، + واک، + سخت، + گرد]

مانند: s « j Wu)n « j: یونس WUwaS j: آهسته

66- ناسوده دهانی سخت کامی واک دار سخت: [j 4]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، - هجایی، + افراشته، - پسین، + واک، + سخت]

مانند: 8) (4A) n: tI+j 4Q می آیند niSt+l j 4Q: نشسته

67- ناسوده دهانی سخت کامی واک دار سخت گرد: [j 4W]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، - هجایی، + افراشته، - پسین، + واک، + سخت، + گرد]

مانند: 4W) (4W) n: j « t kH « t SWO+w « ZIR+« زیر چشمت کبود است.

68- ناسوده دهانی سخت کامی واک دار سخت نارهییده: [j]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، - هجایی، + افراشته، - پسین، + واک، + سخت، - رهش]

مانند: s « j Wu)n « j | j Wu) /Q « tWU /Qj « m+ «) m+ « hitS+kVw « /l+v Q

8) (n « v QR+l neR+ « X: شما هیچکدام از یونس خبر ندارید؟

ب- ناسوده های نرم کامی لبی شده/ غلت های افراشته پسین گرد
این گروه شامل آواهای زیر است:

69- ناسوده ی دهانی نرم کامی لبی شده ی واک دار سخت: [w]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [- همخوانی، - هجایی، + افراشته، + پسین، + واک، + سخت، + گرد]

مانند: ni) (W)w: آنها nW)w+wl tSA: اسم او چیست؟

ر - همخوان های ناسوده ی کناری (روان های کناری)

الف- ناسوده های کناری لثوی

این طبقه شامل آواهای زیر است:

70- همخوان ناسوده کناری دهانی لثوی واک دار نرم: [l]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، + هجایی، + کناری، + واک، - سخت]

مانند: i: qW)l Ab8: فرش dW)l گنجه ظروف

71-همخوان ناسوده کناری دهانی لثوی بی واک نرم: [I 8] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، + هجایی، + کناری، - واک، - سخت]

مانند: I 8j e q « nil: یک دفعه 8qQ)مرقد

72-همخوان ناسوده کناری دهانی لثوی واک دار نرم گرد: [I W] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، + هجایی، + کناری، + واک، - سخت، گرد]

مانند: qQI WU: قلیان QRWusQkH+QI W+o: عروسک هایشا

73-همخوان کناری دهانی لثوی واک دار نرم نارهیده: [I] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، + هجایی، + کناری، + واک، - سخت، - رهش]

مانند: qWw « I | d « RAz8: پا دراز

74- همخوان ناسوده کناری دهانی لثوی واک دار نرم: [I ì] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، + هجایی، + پسین، + کناری، + واک، - سخت]

مانند: hAI ì | nAr: گلنار 8gWw «

75- همخوان ناسوده کناری دهانی لثوی بی واک نرم: [I ì 8] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، + هجایی، + کناری، + پسین، + واک، - سخت]

مانند: bII 8ì: بیل I 8i « Aq: آدم عاقل

76- همخوان ناسوده کناری دهانی لثوی واکدار نرم گرد: [I ì W] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ همخوانی، + هجایی، + کناری، + واک، - سخت]

مانند: I ì Ww « I ì kH «: گردهنه AS+pHAI ì WU:

ز - همخوان های انفجاری سایشی

الف - انفجاری - سایشی های لثوی - کامی این گروه شامل آواهای زیر است:

77- همخوان انفجاری - سایشی دهانی لثوی - کامی بی واک سخت: [tS] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، + رهش تدریجی، - پیش بسته، + پیش زبانی، - واک، + سخت،]

مانند: tSQ)øAI 8ì: چنگال mQqAtS: انبر

78- همخوان انفجاری - سایشی دهانی لثوی - کامی بی واک سخت گرد: [tSW] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، + رهش تدریجی، - پیش بسته، + پیش زبانی، - واک، + سخت، + گرد]

مانند: tSWO: چشم I+q KIS « WO+v i t SWOW: او چپق می کشد

79- همخوان انفجاری - سایشی دهانی لثوی - کامی واک دار نرم: [dZ] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، + رهش تدریجی، - پیش بسته، + پیش زبانی، + واک، - سخت،]

مانند: dZA pHA: ردپا

80- همخوان انفجاری - سایشی دهانی لثوی - کامی بی واک نرم: [dZ 8] مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، + رهش تدریجی، - پیش بسته، + پیش زبانی، - واک، - سخت،]

مانند: Ri AdZ « 8v: پر چانه

81- همخوان انفجاری - سایشی دهانی لثوی - کامی واک دار نرم گرد: [dZW]

مجموعه ی مختصه های زایشی این آوا: [+ تیز، + رهش تدریجی، - پیش بسته، + پیش زبانی، + واک، - سخت، + گرد]

مانند: dZWU)m8: کاسه

ژ - واکه های کردی (گونه آبدانانی):

- واکه های پیشین

این گروه شامل آواهای زیر است:

82- واکه دهانی افراشته ی پیشین گسترده ی کشیده ی سخت: [iù]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، + افراشته، + سخت، + کشیده، - گرد]

مانند: zWur 8 dIRiù: آیا تو به اندازه من قوی هستی؟

83- واکه دهانی افراشته ی پیشین گسترده ی کشیده ی سخت خیشومی شده: [iù]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، + افراشته، + سخت، + کشیده، - گرد]

مانند: (n+A rì Q)ajù)n+Q: آن زن زیبا (XWwQ)n+i): خوانده ای

84- واکه دهانی افراشته ی پیشین گسترده ی کوتاه سخت: [i]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، + افراشته، + سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: dWORI: بشقاب لب تخت

85- واکه دهانی افراشته ی پیشین گسترده ی کوتاه سخت: [y]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، + افراشته، + سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: /AX« R+« ma t« +j 4A+j 4n8

nej +t WU) (n+l)m+« :bWy w«: آخر ماه به دیدنتان می آییم.

86- واکه دهانی افراشته ی پیشین گسترده ی کوتاه سخت خیشومی شده: [I]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، + افراشته، + سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: (nQ) (n+l)m+« /Wov« r d+l) «g: به خانه برگشته ایم

87- واکه دهانی افراشته ی پیشین گسترده ی کشیده نرم: [Iù]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، + افراشته، + سخت، + کشیده، - گرد]

مانند: (nQ) (r Az8 kHIùSt H+i) «bQt SQ+l Q d«: بچه ها دراز کشیده اند.

88- واکه دهانی افراشته ی پیشین گسترده ی کوتاه نرم: [I]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، + افراشته، + سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: sIf +QI +Q: سیب ها

89- واکه دهانی افراشته ی پیشین گسترده ی کوتاه نرم: [Y]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، + افراشته، + سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: bAúQd8 bWY wQXS+i: معذرت می خواهم.

- 90- واکه دهانی افراشته ی پیشین گسترده ی کوتاه نرم خیشومی شده: [Y] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، + افراشته، - سخت، - کشیده، - گرد] مانند: « 4 tHwY)n8 dA+j: بذراشانی کردن
- 91- واکه دهانی نیمه افراشته ی پیشین گسترده ی کشیده ی سخت: [eù] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، - افراشته، - افتاده، + سخت، + کشیده، - گرد] مانند: beùw i: عروس eù: گلیم
- 92- واکه دهانی نیمه افراشته ی پیشین گسترده ی کوتاه سخت: [e] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، - افراشته، - افتاده، + سخت، - کشیده، - گرد] مانند: 4Q Sn+ej t« m8) /Aj 4 v QXt+l: وقتی آدم تشنه است
- 93- واکه دهانی نیمه افراشته ی پیشین گسترده ی کوتاه سخت خیشومی شده: [e] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، - افراشته، - افتاده، + سخت، - کشیده، - گرد] مانند: 8 4A+j zi KHQ /WO+v i he)mkHQ t l+j: عجله کن او الان می آید.
- 94- واکه دهانی نیمه افراشته ی پیشین گسترده ی کشیده ی سخت خیشومی شده: [e] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، - افراشته، - افتاده، + سخت، + کشیده، - گرد] مانند: deù)m8: کشاورزی دیم
- 95- واکه دهانی نیمه افراشته ی پیشین گرد: [O] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، - افراشته، + سخت، - کشیده، + گرد] مانند: t SWO+w« /Aj 4 « m8 Qzj Qt KHQR+l: چشم آدم را اذیت می کند
- 96- واکه دهانی نیمه افراشته ی پیشین گرد خیشومی شده: [O] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، - افراشته، + سخت، - کشیده، + گرد] مانند: 4+Q: m+SWO SWO)+mQj: امشب مهتابی است.
- 97- واکه دهانی افتاده ی پیشین گسترده ی کشیده ی نرم: [Qù] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، - افراشته، + افتاده، - سخت، + کشیده، - گرد] مانند: gQù i A: گاواهن
- 98- واکه دهانی افتاده ی پیشین گسترده ی کوتاه نرم: [Q] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، - افراشته، + افتاده، - سخت، - کشیده، - گرد] مانند: 8: kHQ i Wbj: کربلای
- 99- واکه دهانی افتاده ی پیشین گسترده ی کوتاه نرم خیشومی شده: [Q] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، - افراشته، + افتاده، - سخت، - کشیده، - گرد] مانند: kHWw« Ri +Q)m8: پسر
- 100- واکه دهانی افتاده ی پیشین گسترده یکشیده ی نرم خیشومی شده: [Q] مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، - افراشته، + افتاده، - سخت، + کشیده، - گرد]

مانند: kHQ̀ni: چشمه

س - واکه های مرکزی

این گروه شامل آواهای زیر است:

101- واکه دهانی نیمه افراشته ی مرکزی گسترده ی کوتاه نرم: [«]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا

[+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، - پسین، - پیشین، - افراشته، - افتاده، - سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: tH+A «WO d/آن دختر

102- واکه دهانی نیمه افراشته ی مرکزی گسترده ی کوتاه نرم خیشومی شده: [«]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا

[+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، - پیشین، - افراشته، - افتاده، - سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: mQkH+dWU) n« تمکدان

103- واکه دهانی نیمه افراشته ی مرکزی گسترده ی کشیده نرم خیشومی شده: [ù] «

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، - پسین، - پیشین، - افراشته، - افتاده، - سخت، + کشیده، - گرد]

مانند: 8ù «+Q hA r i Qs+ m+Ql +Q n« گندم ها دارند می رسند

ش - واکه های پسین

این گروه شامل آواهای زیر است:

104- واکه ی دهانی افراشته ی پسین گرد کشیده ی سخت: [ù]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، + پسین، + افراشته، + سخت، + کشیده، + گرد]

مانند: +n+l (hA) r i Wu`z+nA) mQ XWU) /e+v i dIRI او دارد روزنامه می خواند

105- واکه ی دهانی افراشته ی پسین گرد کوتاه سخت: [u]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، + پسین، + افراشته، + سخت، - کشیده، + گرد]

مانند: r i Wu`zQ g« r 8t روزه گرفتن

106- واکه ی دهانی افراشته ی پسین گرد کوتاه سخت خیشومی شده: [U]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، + پسین، + افراشته، + سخت، - کشیده، + گرد]

مانند: tHWY tHWU)n+i آیا تو می توانی

107- واکه دهانی افراشته ی پسین گرد کوتاه نرم: [U]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، + پسین، + افراشته، - سخت، - کشیده، + گرد]

مانند: kHAR+WU tSA: کار آنها چیست؟

108- واکه دهانی افراشته ی پسین گرد کوتاه نرم خیشومی شده: [U]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، + پسین، + افراشته، - سخت، - کشیده، + گرد]

مانند: bWU)n+« chWY قله کوه

109- واکه دهانی نیمه افراشته ی پسین گرد کوتاه سخت: [O]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، + پسین، - افراشته، - افتاده، + سخت، - کشیده، + گرد]

مانند: tSWO «PHA+tHWJ/Ql ì nWb+w» قدمتان به روی چشم

110-واکه دهانی نیمه افراشته ی پسین گرد کوتاه سخت خیشومی شده: [o]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، + خیشومی، + پسین، - افراشته، - افتاده، + سخت، - کشیده، + گرد]

مانند: «bWokHW+U tHI+j 4A)n8 /Wb)+ni gQr d+ : آنها با پدرشان می آیند

111-واکه دهانی افتاده پسین گسترده ی کوتاه سخت: [□]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، + پسین، - افراشته، + افتاده، + سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: /epHIj W4□ : آن مرد

112-واکه دهانی افتاده پسین گسترده ی کوتاه سخت خیشومی شده: [□]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی + خیشومی، + پسین، - افراشته، + افتاده، + سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: «m« pWH□)m8 tHQRì +Q : من پایم خیس است

113-واکه دهانی افتاده پسین گسترده ی کوتاه سخت: [A]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، + پسین، - افراشته، + افتاده، + سخت، - کشیده، - گرد]

مانند: «PHA+pH I Q : تردبان

114-واکه دهانی افتاده پسین گسترده ی کشیده سخت: [Aù]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، + پسین، - افراشته، + افتاده، + سخت، + کشیده، - گرد]

مانند: «bAùj 4+Q : یاد شروع به وزیدن کرده است

115-واکه دهانی افتاده پسین گسترده ی کوتاه سخت خیشومی شده: [A]

مجموعه مختصه های زایشی این آوا: [+ هجایی، - همخوانی، - خیشومی، + پسین، - افراشته، + افتاده، + سخت، + کشیده، - گرد]

مانند: «rì Wuüz+nA)mQ : روزنامه

نتیجه گیری :

پس از بررسی نظام آوایی کردی گونه آبدانانی با رویکرد زایشی و توصیف تمام همخوان ها و واکه های موجود در این گویش و ذکر مثال هایی از آن نتایج ذیل حاصل شد:

گویش کردی آبدانانی دارای 26 همخوان و 13 واکه است. با توجه به این نتیجه فرضیه ی اول رد می شود. در این گویش 26 فرآیند آوایی و واجی وجود دارد. با توجه به این نتیجه فرضیه ی دوم نیز تایید می شود. در بخش نظام آوایی نیز کشف قاعده هایی از قبیل: افراشته شدگی همخوان لرزان لثوی، نرم کامی شدگی همخوان های کناری افراشته و غیرافراشته، پایین افتادن 4 ژ، واکه کاهی، پیش نرم کامی شدگی انفجاری های نرم کامی، کشیدگی واکه به عنوان قواعد منحصر به فرد این گویش معرفی شده اند، با توجه به تحقیقات انجام شده نظام آوایی کردی گونه ی آبدانانی را می توان به راحتی در چارچوب انگاره های زایشی استاندارد توصیف نمود. با توجه به این نتیجه فرضیه ی سوم تایید می شود. از وجوه تشابه گویش آبدانانی با گویش های دیگر کردی می توان حفظ Clear L و Dark L که در هر دو ماهیت واجی دارند و همچنین افراشته شدن همخوان لرزان لثوی و حفظ همخوان های لبی اشاره کرد. با توجه به این نتیجه فرضیه چهارم تایید می شود.

منابع فارسی

پرمون، ی. (1380). نظام آوایی فارسی محاوره معیار امروز، رویکرد زایشی وزنی (عروضی) و واژگانی. پایان نامه دکتری، گروه زبان شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.

ثمره، ی. (1364). آوا شناسی زبان فارسی: آواها و ساخت آوایی هجا. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

کرد زعفرانلو کامبوزیا، ع. (1385). واج شناسی: رویکردهای قاعده بنیاد. تهران: سمت.

مشکوه‌الدینی، م. (1364). *ساخت آوای زبان*. مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی.

اگرادی، و، دابروولسکی، م.، و آرنف، م. (1384). *درآمدی بر زبان‌شناسی معاصر* (ترجمه علی درزی). تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.

منابع انگلیسی

Carr, P. (1993). *Phonology*. Basingstoke: The Macmillan Press LTD.

Lass, R. (1984). *Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kenstowicz, M., & Kisseberth, C. (1979). *Generative phonology: Description and theory*. New York: Academic Press Inc.

Vanson, R. J., Luis, C., & Pols, W. (1999). Perisegmental speech improves consonant and vowel identification. *Speech Communication*, 29 (1), 1-22.

پیوست 1: جدول آوایی

	Labiodental	Dental	Alveolar	Postalveolar	Retroflex	Palatal	Velar	Uvular	Pharyngeal	Glottal
Plosive	p b		t d		ʈ ɖ	c ɟ	k ɡ	q ɢ		ʔ
Nasal	m	ɱ	n		ɳ	ɲ	ŋ	ɴ		
Tail			ɾ					ʀ		
Tap or flap			ɾ		ɽ					
Fricative	ɸ β	f v	θ ð	s z	ʃ ʒ	ç ʝ	x ɣ	χ ʁ	ħ ʕ	h ɦ
Lateral fricative			ɬ ɮ							
Approximant		ʋ	ɹ		ɻ	j	ɰ			
Lateral approximant			l		ɭ	ʎ	ʟ			

Where symbols appear in pairs, the one to the right represents a voiced consonant. Shaded areas denote articulations judged impossible.

Consonants (Non-Palmonic)

Class	Voiced implosives	Ejectives
Labial	ɓ	ʔ
Dental	ɗ	ɗʼ
Postalveolar	ɟ	ɟʼ
Alveolar	ɠ	ɠʼ
Alveolar lateral	ɣ	ɣʼ

Other Symbols

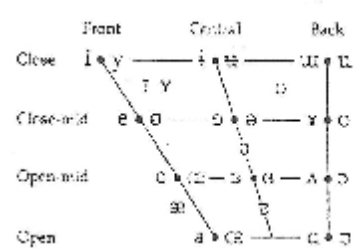
ɸ	Voiceless labial-velar fricative	ɕ	Alveolo-palatal fricative
ɱ	Voiced labial-velar approximant	ɭ	Alveolar lateral flap
ɸ	Voiced labial-palatal approximant	ɟ	Sibilic retroflex / palato-alveolar
ɰ	Voiceless epiglottal fricative		
ʁ	Voiced epiglottal fricative		
ʕ	Epiglottal plosive		

Diacritics

Diacritics may be placed above a symbol with a descender, e.g. ɰ̥.

1	Voiceless	ɸ ɸ̥	2	Breathy voice	ɦ ɦ̤	3	Dental	θ ʈ
4	Voiced	β ɓ	5	Oral air leak	ɱ̥ ɱ̤	6	Alveolar	t̪ d̪
7	Aspirated	tʰ dʰ	8	Lingualized	ɬ̺ ɮ̺	9	Labiodental	f̟ v̟
10	More rounded	ɔ̞ ɔ̠	11	Lateralized	ɬ̺ɫ̺ ɮ̺ɳ̺	12	Nasalized	ẽ̃
13	Less rounded	ɔ̠̞ ɔ̡̞	14	Palatalized	ɬ̺ç̺ ɮ̺ç̺	15	Nasal release	d̪̚
16	Advanced	ɥ̟	17	Whispered	t̚ d̚	18	Lateral release	d̪̚
19	Retracted	ɤ̟	19	Pharyngealized	t̤̚ d̤̚	20	No audible release	d̪̚̚
21	Centralized	ü̞	21	Vocalized or pharyngealized	ɪ̤			
22	Non-centralized	ü̠	22	Raised	ɛ̥	23	Voiced alveolar fricative	ɻ̥
24	Epiglottal	ʕ̥	24	Lowered	ɛ̠	25	Voiced labial approximant	ɸ̥
26	Non-syllabic	ɸ̥	26	Advanced tongue root	ɛ̠̚			
27	Rhoticity	ɽ̥ ɽ̠	27	Retracted tongue root	ɛ̠̚̚			

Vowels

Where symbols appear in pairs, the one to the right represents a rounded vowel.

Suprasegmentals

- Primary stress
- Secondary stress
- Long
- Half long
- Extra short
- Minor length group
- Major length group
- Collapsing
- Lengthening

Tones and Word Accents

Low	High	Contour
˩	˥	˩˥˩˥
˥	˩	˥˩˥˩
˥	˥	˥˥˥˥
˩	˩	˩˩˩˩
˥	˥	˥˥˥˥
˥	˥	˥˥˥˥
˥	˥	˥˥˥˥
˥	˥	˥˥˥˥

پیوست 2: نقشه استان ایلام، شهرستان آبدانان

